

Rodbina Stanonik na loškem ozemlju do konca 19. stoletja (1. del)

Izvleček

V prispevku prikazujemo zgodovinski razvoj rodbine Stanonik na loškem ozemlju do konca 19. stoletja. Prvi Stanoniki, ki po vsej verjetnosti izvirajo iz soseske sv. Lenarta v polhograjski župniji, so prišli na loško ozemlje kot gostači v prvi polovici 17. stoletja. Leta 1679 se je v koroškem uradu, na kmetiji v Valterskem Vrhu, nastanil Jakob, sin Janeza Stanonika, ki je dal tej domačiji tudi ime pri Jakobcu. Njegovi potomci so se v naslednjih, nekaj več kot 200 letih, naselili v Bodovljah, Breznici pod Lubnikom, Brodeh, Bukovem Vrhu, na Gabrški Gori, v Gorenji Žetini, Kremeniku, Logu nad Škofjo Loko, na Planici, v Podobenu, Retečah, Sestranski vasi, Sopotnici, Stari Loki, pri Sv. Barbari in v Zmincu. V sestavku so prikazane njihove sorodstvene povezave.

Abstract

The Stanonik family on Loka territory until the end of the 19th century (Part 1)
The contribution presents the historical development of the Stanonik family on Loka territory until the end of the 19th century. The first Stanoniks, who probably came from the St. Leonhard hamlet in Polhov Gradec parish, arrived on Loka territory as tenants in the first half of the 17th century. In 1679, Jakob, son of Janez Stanonik, resided in a farm in the village of Valterski Vrh, in the Carinthia district, and called his house Pri Jakobcu (At Jakob's). Over the course of the next more than 200 years, his descendants settled in the following villages: Bodovlje, Breznica pod Lubnikom, Brode, Bukov Vrh, Gabrška Gora, Gorenja Žetina, Kremenik, Log nad Škofjo Loko, Planica, Podobeno, Reteče, Sestranska vas, Sopotnica, Stara Loka, Sv. Barbara and Zminec. The paper presents their genealogical links.

Slovo od doma

Zgodbo začnimo na koncu. Bilo je na sv. Barbare dan, 4. decembra 1895. K notarju Niku Lenčku v Loko sta prišla Anton Stanonik, Jakobcov iz Valterskega Vrha, in Pavel Demšar, Bukovcov iz Bukovega Vrha. Spisali so notarsko pismo, s katerim je Anton Stanonik prodal in prepustil svoje zemljišče, vložna štev. 30 kat. občine Staniše s hišo št. 1 na Valtrskem Vrhu in z gospodarskimi poslopji, dalje z vso živino, gospodarskim orodjem in z vsemi pri hiši nahajajočimi se premičninami in z vsemi pritiklinami, razen zdolaj navedenih iz pro-

daje izvzetih in že določenih premičnin – Pavlu Demšar za dogovorjeno kupnino 4000 goldinarjev avstrijske veljave v njegovo pravo in polno last, z vsemi svojimi pravicami, torej tudi z dovoljenjem vknjižbe lastninske pravice na njegovo ime. Pri tem si izgovori, da sledeče premičnine v prodaji niso zapopadene, in sicer: deset mernikov pšenice, osem mernikov ajde, deset mernikov ječmena, ena pregrada ovsa, vse orodje, kar ga je zgoraj v kašči, in vsa oprava, kar jo je spodaj v štibelcu, dalje eden tisoč kilogramov krompirja, en voz iz kozolca in eden konec voza za drva vlačiti; končno en konj, ena krava s teletom in ena buša. Te že določene premičnine vzame prodajalec s sabo in kupec se zaveže spraviti mu te reči brezplačno do Loga.¹ Notar je pismo prebral pogodbenikoma, ki sta ga odobrila in pred njim lastnoročno podpisala. S tem je bil Jakbcov grunt prodan in z njega so odšli gospodar Anton Stanonik z ženo Marijo in njuni otroci: 12-letni France, 8-letni Jurij, 5-letna Marjana in še ne enoletni Pavel. Tako so Stanoniki po 250 letih zapustili Valterski Vrh. Po skopem ustnem izročilu je Anton prodal svojo kmetijo zaradi nekega spora s sosedom Jakobom Koširjem.

Pot je Stanonikovo družino vodila v ozko dolino Ločnice. Naselili so se pri Potokarju v Trnovcu, št. 13, ob potoku Ločnica.² Domačija se je nahajala v neposredni bližini rudnika in topilnice svinca Knapovže.³

Domnevno je med hudim junijskim neurjem leta 1898, ko je med dežjem ponekod divjal vihar, padala toča in po višjih krajih tudi snežilo,⁴ utrpela škodo tudi Potokarjeva domačija v Trnovcu. Kakorkoli, dobra tri leta po naselitvi v Trnovcu se je Stanonikova, takrat že Potokarjeva družina ponovno selila.

V torek, 3. januarja 1899, sta prišla k notarju Francu Voku v Ljubljano, Anton Stanonik, Potokarjev iz Trnovca, št. 13 in Josipina Jamnik, Tosenkova iz Medvod, št. 11, sicer pa lastnica kmetije v Tacnu, št. 15. Spisali so notarsko pismo s katerim gospod. Josipina Jamnik proda in izroči Antonu Stanovniku, ki kupi in prevzame v katastrski občini Tacen ležeče parcele kakor sledi: [...] z vsemi gospodarskimi poslopji in stavbami za dogovorjeno kupnino 5100 goldinarjev avstrijske veljave v njegovo pravo, polno in nepreklicno last, z dovoljenjem, da se prodane parcele od zemljišča vlož. šte. 33 k. o. Tacen brez bremen odpišejo, da se za nje

Anton Stanonik je 4. decembra 1895 prodal svojo kmetijo v Valterskem Vrhu Pavlu Demšarju iz Bukovega Vrha. (ZAL-ŠKL, ŠKL 176, t. e. 79, poslov. šte. 4042)

1 ZAL-ŠKL, ŠKL 176, t. e. 79.

2 V katastru iz leta 1825 zasledimo na tem mestu domačijo Potokar (takrat še s hišno številko 11), na kateri je gospodaril Luka Omejc, v bližini je tudi ledinsko ime Za potokom. ARS, AS 176, L282/9 in L297/3.

3 Več o rudniku in topilnici glej: Rudnik v Knapovši pod sv. Katarino, str. 242-243, 246; Mohorič, Rudnik in Topilnica svinca v Knapovžah, str. 97-102.

4 Vreme, str. 248.

nova zemljejknjižna vloga sestavi in pri tej vknjiži lastninska pravica na korist kupovalca. Na koncu pogodbenika vzameta tudi na znanje, da se v kupnino svota od 26 goldinarjev uračunala, kateri znesek je kupec za pobrano listje v hosti »za vrtam« od prodajalke kot odškodnino zahteval.⁵

Marjana (*24. avgusta 1890 v Valterskem Vrhu, št. 1, †7. junija 1963 v Tacnu, št. 15) in Pavel (*29. januarja 1895 v Valterskem Vrhu, št. 1, †21. marca 1917 v Gologanu) sta zadnja Stanonika rojena pri Jakobcu v Valterskem Vrhu. (osebni arhiv Jurija Šilca)

Tako se je v začetku leta 1899 Stanonikova družina naselila na kmetiji pri Sel v Tacnu⁶ in s seboj prinesla tudi novo hišno ime Potokar. Družino so kmalu zadele številne hude preizkušnje. Najprej je 22. februarja 1902 hitra jetika (*Phthisis Florida*) vzela še ne petnajstletnega sina Jurija. Slabo leto pozneje, 13. januarja 1903, je zaradi tifusne pljučnice (*typhöse Lungenentzündung*) v dvajsetem letu umrl starejši sin France, Antonu ter Mariji sta od sedmih otrok ostala le še najmlajša, hči Marjana in sin Pavel.

Jeseni 1907 je družino zadela nova velika nesreča, Potokarjeva domačija je pogorela. Časopis Slovenec je o tem poročal 12. oktobra: *Danes zutraj krog 5. ure jelo je goreti v Tacnu pri Bitencu. Brž se je vnelo pri sosedu Potokarju. Požrtvovalnemu delu sl. požarne brambe v Tacnu in Gameljnih se moramo zahvaliti, da se požar ni razširil. Potokarju je zgorelo prav vse, ker je imel vse pod eno streho. Bitencu je ostala šupa in skedenj! Kako je*

5 Original se nahaja pri Okrajnem sodišču v Ljubljani, številka 22580/98.

6 Kmetijo so leta 1368 z menjavo z ljubljanskim meščanom Francem Ostermanom dobile mekinjske klarise, ki so jo leta 1642 z dovoljenjem deželnega kneza kot zamenjavo dale njihovemu dednemu odvetniku Janezu Adamu Gallenbergu. V 19. stoletju je bila kmetija v rokah rodbine Klinc in kasneje Jamnik. Za več o tej domačiji glej: Šilc, Urbarji, str. 11–21.

nastal ogenj, se ne ve. Priporoča se pogorelca usmiljenim srcem.⁷ Naslednji teden, ko je bilo hudo deževje, lahko v Slovincu ponovno beremo: *Deževje škoduje še posebno pogorelcema od 12. t. m. iz Tacna Jerneju Osel in Antonu Stanovniku, ali po domače Bitenc in Potokar. Kar je ostalo ognju vzel bo dež. Vse je premočilo in nimajo kam na suho položiti trudne glave. Tudi darovi za nju dohajajo kaj revno. Vsakdo vé, kako strašno je pogoreti v jeseni, ko je že vse pod streho za zimo. Nujno prosimo pomoči. Blagovoli se poslati na župni ali občinski urad Šmartno, pošta Št. Vid nad Ljubljano.*⁸ O požaru je pisal tudi časopis Gasilec, ki ugotavlja, da je ogenj nastal na doslej neznan način; *gasilci iz Tacna, Gameljn in Vižmarij so lokalizirala požar in obvarovali polovico vasi.*⁹

Prišla je svetovna vojna in edini preživeli Stanonikov sin Pavel je bil vpoklican in prideljen v 18. cesarsko-kraljevi poljski bataljon (*Feldjägerbataillon*) v Romunijo. Usodnega 21. marca 1917 je zaradi strela v hrbtenico umrl v kraju Gologanu blizu mesta Focșani, v deželi Vrancea ob reki Milcov. Antonu in Mariji je tako od sedmih otrok ostala le še hči Marjana.

Kmalu po koncu vojne se je k župniku Janezu Lesarju v župnišče v Šmartnu pod Šmarno goro naselil njegov nečak Matej Šilc (*1889 v Žerovnici pri Cerknici, št. 3, †1970 v Tacnu, št. 15). Med vojno je bil Matej najprej vojak v slavnem 17. pehotnem polku »kranjskih Janezov«, nato dodeljen k 18. kraljevemu ogrskemu domobranskemu pehotnemu polku, ki je imel naborni sedež v Sopronu. Ob koncu vojne je postal narednik v 100. teschenskem pehotnem polku, ki je 25. junija 1918 utrpel hude izgube med boji pri San Doni, na spodnjem toku reke Piave. Morda tudi s pomočjo strica župnika se je Matej zagledal v Potokarjevo Marjanco, posestnikovo hčer iz sosednjega Tacna. 2. januarja 1919 sta se pri Potokarju v Tacnu oglasila ženin Matej Šilc in ljubljanski notar Mate Hafner. Z očetom Antonom, mamo Marijo in hčerjo Marjano so sklenili izročilno, ženitno in dedinsko pogodbo. Anton Stanonik je prepustil posestvo Mateju Šilcu s pogojem, da se poroči z njegovo hčerko Marjano, zase in za ženo Marijo (roj. Kožuh) si je izgovoril *dosmrtno skupno hrano pri skupni mizi in odprtem kruhu, vso potrebno obleko, perilo in obutev, oskrbovati obema potrebno perilo, v starosti in bolezni oskrbeti zdravila, zdravnika in postrežbo in bolezni primerno hrano, dalje dajati jima vsak dan po pol litra sladkega mleka, jima prepustiti v dosmrtno stanovanje sobo imenovano "hiša" ter jo pozimi in v potrebi primerno kuriti, da bo topla.* Matej in Marjana sta se 13. januarja 1919 poročila, že 7. aprila 1919 pa je na svojem domu v Tacnu v 74. letu umrl oče Anton. Tako se je končala življenjska pot zadnjega Stanonika, ki je gospodaril pri Jakobcu v Valterskem Vrhu.

7 Ogenj, str. 6.

8 Tacenski most, str. 6.

9 Požar v Tacnu, str. 19.

Stara mama Marjana Šilc, roj. Stanonik, z vnukom Jurijem Šilcem, piscem tega sestavka. Slikano ok. leta 1959 pri Potokarju v Tacnu. (osebni arhiv Jurija Šilca)

Valterski Vrh, levo ob cerkvi sv. Filipa in Jakoba je domačija Jakobc, desno Košir, zadaj domačija Kožuh na Kovskem Vrh, desno v ozadju sta Malenski vrh in za njim Blegoš. (foto: Tone Mlakar, 1972)

In kako se je razpletla naša zgodba? Leto 1919 ni prineslo le Antonove smrti, pač pa tudi poroko njegove edine preživele potomke Marjane in konec leta tudi rojstvo njene prve hčere. Kot smo že omenili, se je Marjana poročila z Matejem Šilcem in imela štiri otroke: Stanislavo (*1919, †1993), Jožeta (*1922, †1992), Alfonza (*1923) in Anico (*1931, †1954). Najmlajšo hčer je 30. januarja 1954 v Šentvidu nad Ljubljano do smrti povozil vojaški kamion, ostali trije otroci so se poročili in si ustvarili družine. Stanislava se je omožila na Tomažkovo kmetijo v Vižmarje s Francetom Pipanom, starejši sin Jože je doštudiral agronomijo in se poročil z Dragomiro Klun iz Kočevja, mlajši sin Alfonz pa je ostal na domačiji pri Potokarju v Tacnu. Leta 1956 se je poročil z Meto Slavec iz Tacna, imela sta tri otroke in njun najstarejši sin je avtor tega sestavka.

Pri Jakobc v Valterskem Vrh

Vrnimo se nekaj sto let nazaj, na Jakobcov grunt v Valterskem Vrh. Na poljanski strani pod Pasjo ravnijo je vas *sv. Filipa in Jakopa v hribih, ki šteje osem hiš in ima 37 prebivalcev. Ta kraj v višini 691 m se imenuje tudi »Valterski Vrh«.* Ta mestna podružnica je izmed najbolj oddaljenih in najtežavnejših v župniji. Tri ure hoda se potrebuje še posebno v slabem vremenu do nje. Ondotna cerkev je preprosta in zapuščena.¹⁰ Omenjena cerkev sv. Filipa in Jakoba je poznogotska, z zvezdasto obokanim prezbiterijem, ki ga je leta 1534 sezidal škofjeloški mojster H. R. Notranjost prezbiterija je kmalu po letu 1534 poslikal Jernej iz Loke, na južni zunanji steni je njegova freska sv. Krištofa v kompoziciji oltarnega triptiha,¹¹ ki jo je 2004 obnovil Nikolaj Mašukov. Jernej iz Loke, verjetno loški

10 Pokorn, Loka, str. 186.

11 Golob, Upodobitve sv. Krištofa, str. 20–31.

meščan, se prvič omenja kot *Jerni* v popisu izdatkov pri zidanju te cerkve leta (1522).¹² Nahajališče rokopisa *Registrum ecclesiae S. Jacobi in Chrib inchoatum anno Domini 1522* danes ni znano. Veliki oltar je iz druge polovice 17. stoletja (1668), je iz Jamškove delavnice, predelan leta 1710.¹³ Levi stranski oltar je iz leta 1648, s poznogotsko Marijo z Detetom,¹⁴ desni je skromen rokokojski iz leta 1838. Zakristijska omara iz zahajajočega 18. stoletja, ki je oblikovana kot masivna kredenca, je mizarsko delo Tirolca Bruna Ortnerja.¹⁵

Hribovito ozemlje od Osovnika prek Bukovega vrha do Hotoveljščice so kultivirali Korošci, ki so se tod naselili na pobudo freisingškega škofa v času od 12. stoletja do leta 1318. Imeli so svojo županijo, t. i. koroški urad, in kot podložniki uživali mnogo olajšav. Bili so oproščeni nekaterih dajatev in že v 13. stoletju so smeli svobodno odtujevati posestva.¹⁶ Začetek kmetij pod Pasjo ravnijo, ki so nameščene v višinah med 680 in 900 m, sega torej približno 800 let nazaj v srednji vek in na njih se je zvrstila že lepa vrsta rodov. Nekateri so se povečevale, druge zmanjševale ali prehajale v roke novih rodbin. Tu in tam so mladi (ali na novo doseljeni ljudje) tudi kasneje spreminjali gozdove v rovtve in se tam naselili; tako je v času od leta 1500 dalje nastalo med kmetijami tudi nekaj kajž.¹⁷

V starejših urbarjih do leta 1500 je v koroški županiji pri večini hub označeno samo ime podložnika, brez navedbe naselbinskega imena, tako da ni mogoče točneje locirati posamezne kmetije. V urbarju iz leta 1501 je razvidno, da sta bili v Valterskem Vrhu (oziroma v Hribu) dve polovični hubi, s podložnikoma Simonom Hribernikom in Gregorjem Hribernikom.¹⁸ V obdobju 1636 do 1644, morda celo še nekaj let kasneje, a za obdobje 1647-1651 manjka v urbarju koroški urad, je živel na kmetiji v Valterskem Vrhu (kasneje hišna številka 1) podložnik *Janez Hribernik* (Hanns Hribernikh).¹⁹ Bil je poročen z *Marjeto*, s katero sta imela sina Matija (*1659) in hčer Jero (*1662). Po letu 1656 se v

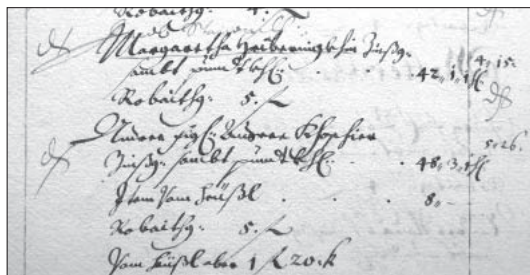

Cerkev sv. Filipa in Jakoba v Valterskem Vrhu s stenskim slikarjama, ki so delo Jerneja iz Loke.

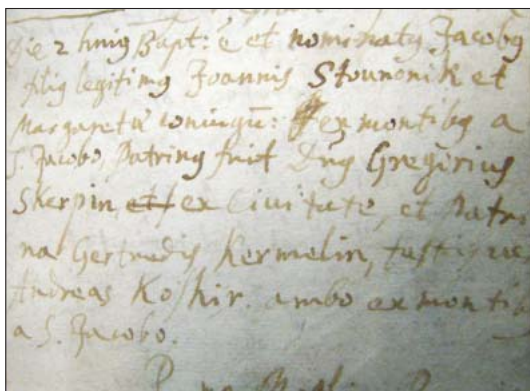
(foto: Tone Mlakar, 1972)

- 12 Stele, Slikar Jernej iz Loke, str. 25-28; Veider, Novoodkrite freske, str. 5.
- 13 Železnik, Zlati oltarji, str. 48.
- 14 Cevc, Gotska plastika, str. 182.
- 15 Lavrič, Rezbarsko delo, str. 30.
- 16 Blaznik, Struktura agrarne posesti, str. 25.
- 17 Planina, Kmetije pod Pasjo ravnijo, str. 173.
- 18 Blaznik, *Srednjeveški urbarji*, str. 317; ARS, AS 783, k. 6.
- 19 ARS, AS 783, k. 20 in k. 21.

urbarju pojavlja žena *Marjeta*.²⁰ V letih 1679/1680 je na mestu dotedanje podložnice Marjete Hribernik zapisan *Jakob Stanonik* (Jacob Stanonikh, kasneje pisan tudi kot Stanounik, Snounik, Slovnik).²¹ To je tudi prvi podložnik s priimkom Stanonik, ki se tisti čas pojavlja v obsežnem loškem gospodstvu.

Loško gospodstvo je imelo v Valterskem Vrhu v koroškem uradu dva grunta. Okrog leta 1680 je na enem gospodaril Jakob Stanonik, ki je nasledil Marjeto Hribernik, na drugem pa Andrej, sin Andreja Koširja. (ARS, AS 783, k. 27)

Vpis krsta Jakoba Stanonika: Drugi dan [aprila 1653] je krščen in Jakob poimenovan zakonski sin Janeza Stanonika in njegove žene Marjete, iz Hribov pri sv. Jakobu. Boter je gospod Gregor Škerpin iz mesta in botra Jera Krmel, v prisotnosti Andreja Koširja, slednja iz Hribov pri sv. Jakobu. Pred menoj Matijo Porento. (NŠAL, ŽA Škofja Loka, R 1652-1662)

Stanoniki so se na Loško naselili iz polhograjske župnije. Da izvirajo Stanoniki od tam, potrjuje zapis *im Stano* v urbarju gospodstva Polhov Gradec za leto 1498²² in tudi hišno ime Snovnik v soseski sv. Lenarta na Črnem Vrhu. Dalje najdemo Stanonike (*Stanounik*) tudi v najstarejših ohranjenih matičnih knjigah župnije Polhov Gradec,²³ in sicer otroke Adama in žene Jere.

Sedaj pa si pogledjmo, kako so si v več kot 200-letnem obdobju (med 1679 in 1895) sledili rodovi Stanonikov na omenjeni kmetiji v Valterskem Vrhu.²⁴

Jakob Stanonik (*1653) med 1679 in

1720. Jakob je bil sin Janeza (* ok. 1620) in Marjete (* ok. 1625). V najstarejši ohranjeni krstni knjigi župnije Škofja Loka²⁵ je zapis, ki pravi, da je 2. aprila 1653 župnik Matija Porenta krstil Jakoba, sina Janeza Stanonika (Stounonik) in Marjete iz Hribov pri sv. Jakobu (= Valterski Vrh). Krstna botra sta bila gospod Gregor Škerpin iz Loke in Jera Krmelj, v prisotnosti Andreja Koširja iz Valterskega Vrha. To je po vpisih v krstni knjigi med 1653 in 1687 tudi edini Stanonik, rojen v župnji Škofja Loka. Ali je bil oče Janez že rojen na Loškem ali je tja prišel s Črnega Vrha žal ni mogoče ugotoviti. Jakob, ki je očitno dal kmetiji hišno ime Jakobc, se je 1678 v Škofji Loki poročil z *Magdaleno* (* ok. 1660). Imela sta sedem otrok: Marušo

20 ARS, AS 783, k. 23, k. 24 in k. 24a.

21 ARS, AS 783, k. 27.

22 ARS, AS 1, š. 74, I/42, Lit. B-I, 4.

23 NŠAL, ŽA Polhov Gradec, R 1622-1625.

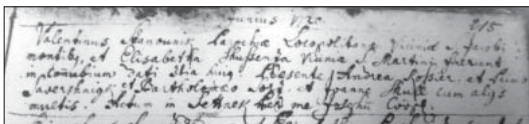
24 ZAL-ŠKL, ŠKL 364, t. e. 5, k. VI; NŠAL, ŽA Župnija Škofja Loka, š. 2, SA 1762-1885.

25 NŠAL, ŽA Škofja Loka, R 1652-1662.

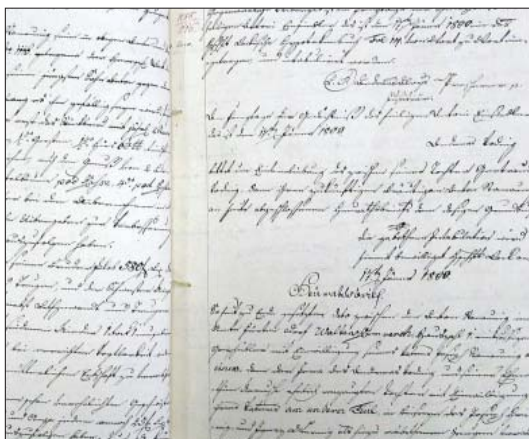
(*1687), Marino (*1689), Jero (*1693), Marjeto (*1696), Jurija (*1698, †1768 na Planici, št. 6), Valentina (*1701, †1780) in Heleno (*1704). Starejši sin Jurij se je 1733 v Stari Loki poročil s Špelo Berdnik in se naselil na Planici, v starološki soseski sv. Gabrijela (glej **Planica**).

Valentin Stanonik (*1701, †1780) med 1720 in 1761. Posestvo je prevzel Jakobov najmlajši sin *Valentin*, ki se je 19-letni poročil (1720) pri podružnični cerkvi sv. Martin na Setniku s *Špelo Sušnik* (*1698 na Setniku, †1779), hčerko Matije (* ok. 1665) in Marjete roj. Žulj (* ok. 1665). Rodilo se jima je enajst otrok: Matej (*1721, †1763 v Gorenji Žetini), Luka (*1723), Anton (*1725), Jurij (*1727), Matija (*1729, †1805 v Bodovljah, št. 7), Jožef (*1731, †1807), Primož (*1733), Urša (*1735), Marija (*1738), ki se je poročila s Filipom Jelovčanom in živela v Bukovem Vrhu, št. 7, Polona (*1741) in Jakob (*1745, †1819). Najstarejši Valentinov sin Matej se je 1752 v Poljanah poročil z Marjeto Možina in se naselil v soseski Marijinega vnebovzeta v Malenskem Vrhu (glej **Gorenja Žetina**). Sin Matija se je 1759 v Škofji Loki poročil z Uršo Okorn in se naselil v kajži pri Žabnikarju v Bodovljah (glej **Bodovlje**).

Jožef Stanonik (*1731, †1807) med 1761 in 1800. Pri Jakobcu je zagospodaril Valentinov sin *Jožef*, ki se je 1761 v Škofji Loki poročil z *Uršo Vodnik* (*1742 v Logu), hčerjo Tomaža Vodnika (*1701 v Logu) in Špelo (* ok. 1715). Rodilo se ima je devet otrok: Matija (*1764, †1837), Martin (*1765), Janez (*1767), Ignac (*1769, †1852), Tomaž (*1771, †1851), Ana (*1774, †1848 v Valterskem Vrhu, št. 3), Jakob Filip (*1777, †1846), Anton (*1780, †1853) in Marija (*1783). Najstarejši sin Matija se je 1783 v Škofji Loki poročil z Marijo Krajnik in se priženil k Mežnarju v Sopotnico (glej **Sopotnica**), hči Ana se je 1792 v Škofji Loki poročila z Janezom Koširjem in se omožila k sosedu Koširju v Valterski Vrh, št. 3, sin Ignac se je 1794 v Škofji Loki poročil z Magdaleno Debeljak in se priženil k Mlinarju v Log nad Škofjo Loko (glej **Log nad Škofjo Loko**), naslednji sin Tomaž se je že leto prej v Poljanah poročil z Marijo Miklavč in se priženil k Perku v Kremenik (glej **Kremenik**), najmlajša hči Marija se je 1802 v Škofji Loki poročila s Francetom Prevodnikom in se primožila k Florjanu nad Zmincem, št. 3.

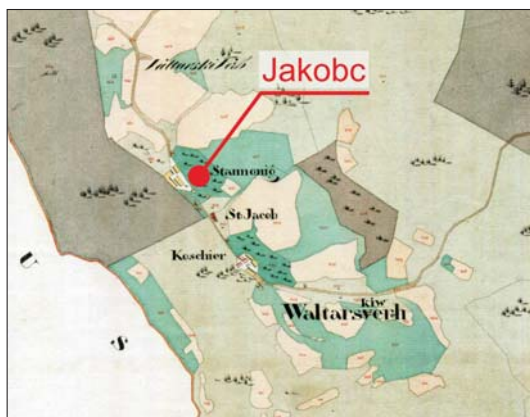
Vpis poroke Valentina Stanonika in Špelo Sušnik: Valentin Stanonik iz župnije Škofja Loka, podružnice sv. Jakoba v Hribih, in Špela Sušnik iz podružnice sv. Martina sta sklenila zakon 3. junija 1720 pred prisotnimi pričami Andrejem Koširjem, Primožem Završnikom, Jernejem Zorcem, Janezom Žuljem in številnimi drugimi na Setniku pred menoj, kaplanom Jožefom. (NŠAL, ŽA Polhov Gradec, P 1679-1724)

17. januarja 1800 je Jožef Stanonik izročil posestvo sinu Antonu, istega dne je Anton sklenil tudi predženitno pogodbo z Jero Vodnik. (ZAL-ŠKL, ŠKL 364, Tom 16, str. 13-16)

Anton Stanonik (*1780, †1853) med 1800 in 1841. Najmlajši Jožefov sin *Anton* je 17. januarja 1800 prevzel posestvo in se tri dni kasneje v Škofji Loki poročil z *Jero Vodnik* (*1779 pri Sv. Barbari, št. 4, †1851), hčerjo *Andreja* (*1749 pri Sv. Barbari, †1827 pri Sv. Barbari, št. 4) in *Maruše*, roj. *Potočnik* (*1758 v Stari Oselici, †1827 pri Sv. Barbari, št. 4).

Dokument o izročitvi posesti in predženitna pogodba sta ohranjena²⁶ in si ju na tem mestu nekoliko bližje oglejmo. Oba dokumenta sta bila spisana v Loki, na godovni dan sv. Antona Puščavnika, 17. januarja 1800. Na obeh sta podpisana tudi upravnik loškega gospostva *Lenart baron Rosetti* in kaščar *Ignacij Jakob Cebal*; vnos v hipotekarsko knjigo je opravil justicijar *Andrej Alojzij Prešeren*. Izročitev je bila sklenjena na navedeni dan med *Jožefom Stanonikom*, v vasi *Valterski Vrh*, št. 1, v koroškem uradu nastanjenim celim kmetom, na eni strani in njegovim najmlajšim sinom *Antonom*, ki ga je zastopal njegov brat *Ignac*, na drugi strani, v navzočnosti *Matije Stanonika* in *Jurija Demšarja*, naprošenih uradnih prič. Z njo je *Jožef* izročil svojo v zgoraj omenjenem uradu in vasi pod hišno številko 1 in urbarialno številko 1116 ležečo ter loškemu gospostvu podložno kmetijo, s pritiklinami vred, svojemu najmlajšemu sinu *Antonu*, v last in posest. Pri tem je zase izgovoril preužitek, in sicer letno po dva stara pšenice in ajde, star rži, po pol stara ječmena in prosa, 30 funtov govedine, 30 funtov masti, koštruna, dve hruški za kozolcem in po štiri jablane pod kaščo ter pod kozolcem. *Anton* je moral svojega starejšega samskega brata *Jakoba* izplačati s 580 goldinarji deželne veljave, posteljno opravo in skrinjo. Najmlajši in neporočeni sestri *Mariji* je šlo 550 goldinarjev deželne veljave, krava, par ovac, posteljna oprava in skrinja, dalje fina jopica, dve raševini s svilenim životcem, krilo, naglavna ruta in predpasnik iz materine dote. Poročenim bratom in sestram, *Ignacu*, *Matiji*, *Tomažu* in *Ani*, je moral *Anton* izplačati po 25 goldinarjev deželne veljave. Tega dne je bilo spisano in uradno sklenjeno tudi predženitno pismo med *Antonom Stanonikom*, v vasi *Valterski Vrh*, št. 1, nastanjenim celim kmetom, s privolitvijo njegovega očeta *Jožefa Stanonika*, na eni strani in *Jero*, zakonsko hčerjo *Andreja Vodnika* in

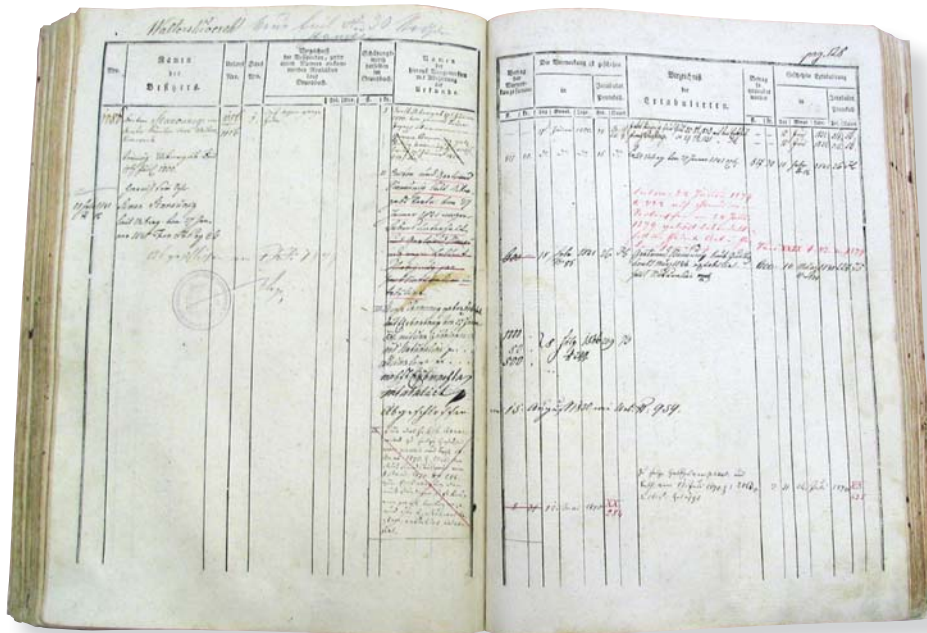

Jakobcova domačija v Valterskem Vrhu, št. 1, in kajža s hišno št. 2, pri cerkvi sv. Filipa in Jakoba, sedaj Valterski Vrh, št. 1 in priimek Demšar. (ARS, AS 176, L267/4)

njegove žene *Maruše*, s privolitvijo njene-ga očeta, na drugi strani v navzočnosti *Jožefa Hribernika* in *Ignaca Bernika* kot za to naprošenima pričama. Po duhovniškem blagoslovu je stopilo v polno pravno veljavo, da prinaša nevesta ženinu kot resnično doto 600 goldinarjev deželne veljave, kravo, par ovac, poleg posteljnine in skrinje, čemur se je on oddolžil s 300 goldinarji deželne veljave in namesto premičnine z 10 cekini. Doto in ženinovo volilo, skupaj 950 goldinarjev deželne veljave, se je zavarovalo z vpisom v zemljiško knjigo. Nadalje je bilo med stranema dogovorjeno še, da se ženi, če mož umre pred njo, ne da bi zapustil zakonite dediče

26 ZAL-ŠKL, ŠKL 364, t. e. 5, Tom 16, str. 13-16.

in ne da bi napravil oporoko, povrne njena dota, skupaj z volilom umrlega moža; če pa brez zakonito spočetih dedičev in brez oporoke prej umre žena, je mož dolžan njenim najbližjim izplačati samo 400 goldinarjev deželne veljave.

Jakobcovo posestvo v zemljiški knjigi iz 19. stoletja. (ZAL-ŠKL, ŠKL 364, t. e. 5, knjiga VI)

Anton in Jera sta imela enajst otrok: Jakoba (*1801), Antona (*1803, †1881), Špelo (*1804), Marijo (*1806), Janeza (*1808), Nežo (*1810, †1876), Luka (*1811, †1857 v Žalni), Katarino (*1813, †1814), Simona (*1815, †1891), Jero (*1820) in Heleno (*1822, †1822). Hči Špela se je 1821 omožila z Matijem Peternelom v Bačne, št. 3, hči Marija se je 1824 omožila v Setnik, št. 27, z Matejem Setnikarjem, sin Janez se je oženil z Marijo Debeljak k Mežnarju na Gabrško Goro (glej **Gabrška Gora**), hči Neža se je 1828 poročila z Jurijem Krmeljem v Bukov Vrh, št. 34, leta 1845 pa se je poročila tudi hči Jera. Sin Luka je 12. avgusta 1838 postal duhovnik in je kot kaplan služboval v Trziču ok. 1845, v Šmartinu pri Kranju ok. 1847–1853 in nato v Žalni, kjer je leta 1857 umrl.

Simon Stanonik (*1815, †1891) med 1841–1880. Za Antonom je prešlo 27. januarja 1841 posestvo na sina *Simona*, ki se je tega leta v Poljanah poročil z *Marijo Debeljak* (*1824 na Kovskem Vrhu, št. 1, †1882), hčerjo Janeza in Maruše, roj. Čadež. V zakonu je bilo enajst otrok: Marija (*1842, †1854), Janez (*1844, †1844), Anton (*1846, †1919), Marjana (*1848), Ivanka (*1850), Minka (*1852, †1921), Katarina (*1854), Marija (*1856, †1931), Helena (*1858), Urša (*1861, †1941) in Terezija (*1864). Hči Marjana se je 1883 poročila v Zagreb, Ivanka se je 1869 poročila z Antonom Rusom v Praproče, št. 5, Minka se je 1871 poročila najprej s Francetom Ruparjem k Andreju nad Zmincem, št. 3 in nato 1882 z

Domačija Jakobc v Valterskem Vrh, št. 1. Prvotno domačijo so 29. decembra 1941 požgali Nemci. Hiša na fotografiji je bila popravljena že med vojno, danes je na tem mestu novo gospodarsko poslopje.

(Loški muzej Škofja Loka, IKFNOB 1154, E. P. D. 2/31)

Janezom Krekom, Katarina se je 1873 poročila z Matijem Golcem v Selo pri Polhovem Gradcu, št. 12, Marija se je 1878 poročila z Matejem Ingličem v Staro Loko, št. 18, Urša se je 1881 poročila s Francetom Tavčarjem v Sopotnico, št. 13.

Anton Stanonik (*1846, †1919) med 1880 in 1895. Leta 1880 je prešla Jakobcova domačija v roke Simonovega sina *Antona*, ki se je tega leta v Škofji Loki poročil z *Marijo Kožuh* (*1860 v Stanišah, št. 3, †1940 v Tacnu, št. 15), hčerko Matije in Marije, roj. Osredkar. Antonu in Mariji se je rodilo sedem otrok: Janez (*1881, †1882), Marija (*1882, †1882), France (*1883, †1903 v Tacnu, št. 15), Marija (*1885, †1886), Jurij (*1887, †1902 v Tacnu, št. 15), Marjana (*1890, †1963 v Tacnu, št. 15), ki se je 1919 v Šmartnu pod Šmarno goro poročila z Matejem Šilcem iz Žerovnice pri Cerknici, št. 3 in Pavel (*1895, †1917 v Gologanu v Romuniji).

Kot smo že omenili na začetku, je Anton leta 1895 Jakobcovo domačijo prodal in z družino odšel najprej v Trnovec, od tam pa 1899 v Tacen pod Šmarno goro.

Zaključek

Od soseske pri sv. Filipu in Jakobu v Valterskem Vrhu, kjer so živeli od okoli 1620, so se Stanoniki razselili po loškem ozemlju. Najprej so leta 1733 prišli v starološko sosesko sv. Gabrijela na Planici in od tam 1782 k sv. Juriju v Staro Loko. Od Jakobca so šli 1752 v sosesko Marijinega vnebovzvetja v Malenskem Vrhu v poljanski župniji, 1759 v sosesko sv. Petra v Bodovljah, od tam 1863 k Sv. Barbari in 1870 v Reteče. Potem so šli Jakobci 1783 k sv. Florjanu v Sopotnico in 1793 v Kremenik v poljansko župnijo, od tam pa okoli 1820 v Podobeno in 1877 v Bukov Vrh. Dalje so šli od Jakobca 1794 v bližnji Log nad Škofjo Loko, od tam 1821 v sosesko sv. Tomaža v Brodeh, dalje 1847 v Breznico pod Lubnikom in 1874 še v Sestransko vas v poljansko župnijo. Leta 1829 so se od Jakobca naselili tudi v sosesko sv. Primoža na Gabrško Goro. O vsem tem več v naslednjem delu sestavka.

VIRI IN KRAJŠAVE:

a. e. - arhivska enota

ARS - Arhiv Republike Slovenije

k. - knjiga

M - mrliška matična knjiga

NŠAL - Nadškofijski arhiv Ljubljana

P - poročna matična knjiga

R - krstna matična knjiga

SA - status animarum (družinska knjiga)

š. - škata

t. e. - tehnična enota

ZAL-ŠKL - Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki

ARS, AS 1, Vicedomski urad za Kranjsko, š. 74, I/42, Lit. B-I, 4, Reformirani urbar urada in graščine [gospostva] Polhov Gradec / 1498.

ARS, AS 176, Franciscejski kataster za Kranjsko, L267 Staniše.

ARS, AS 176, Franciscejski kataster za Kranjsko, L282 Studenčice.

ARS, AS 176, Franciscejski kataster za Kranjsko, L297 Topol.

ARS, AS 783, Gospostvo Škofja Loka, k. 6, Urbar gospostva Škofja Loka / 1501.

ARS, AS 783, Gospostvo Škofja Loka, k. 20, [Priročni urbar gospostva Škofja Loka] / 1636-1639.

ARS, AS 783, Gospostvo Škofja Loka, k. 21, [Urbar gospostva Škofja Loka] / 1642.

ARS, AS 783, Gospostvo Škofja Loka, k. 23, [Urbar gospostva Škofja Loka] / 1657.

ARS, AS 783, Gospostvo Škofja Loka, k. 24, [Urbar gospostva Škofja Loka] / s. d. [1659].

ARS, AS 783, Gospostvo Škofja Loka, k. 24a, [Urbar gospostva Škofja Loka] / s. d. [1660].

ARS, AS 783, Gospostvo Škofja Loka, k. 27, Urbar gospostva Škofja Loka / s. d. [1679-1680].

NŠAL, ŽA Polhov Gradec, R 1622-1900, P 1679-1888, M 1719-1900.

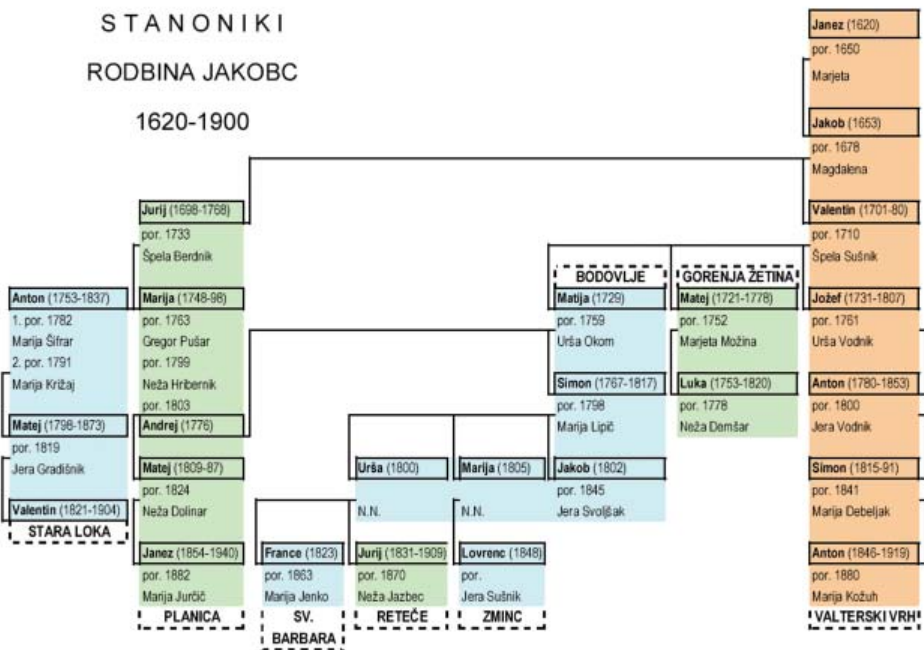
NŠAL, ŽA Škofja Loka, R 1623-1903, P 1652-1902, M 1804-1895.

NŠAL, ŽA Škofja Loka, Knjige, š. 2, SA 1762-1885 (Bodovlje, Zminec, Sv. Petra hrib, Brode, Gabrbk, Staniše, Sv. Filip in Jakob, Log).

ZAL-ŠKL, ŠKL 176, Lenček Niko, notar in odvetnik v Škofji Loki, t. e. 79, poslov. šte. 4042.

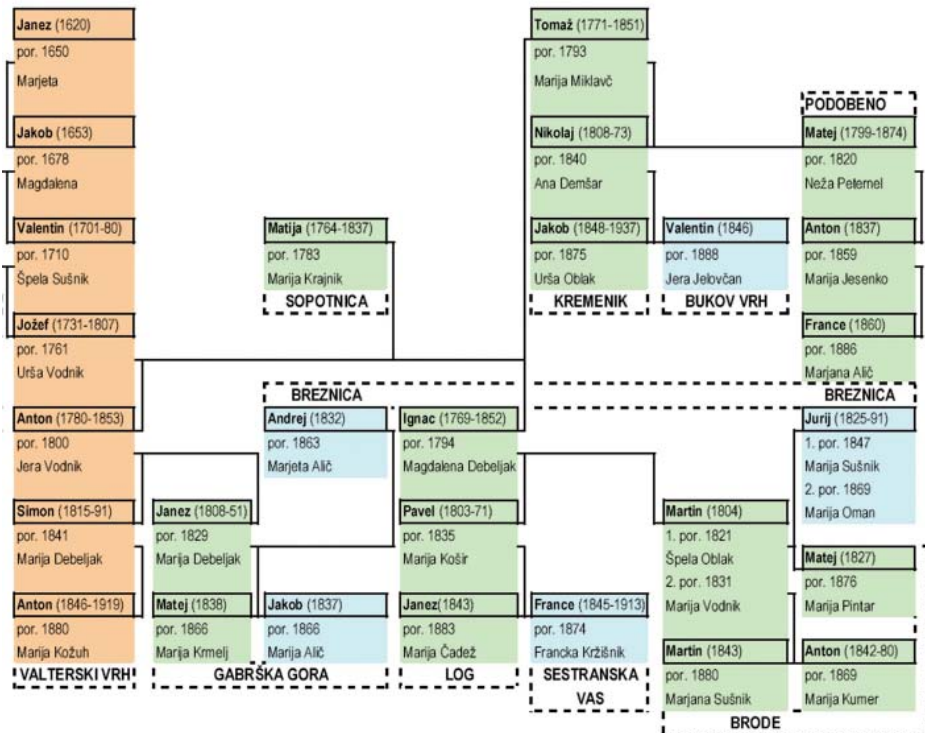
ZAL-ŠKL, ŠKL 364, Zemljiška knjiga sodišča v Škofji Loki, t. e. 5, Zemljiška knjiga Gospostva Škofja Loka, Listinska serija h glavni zemljiški knjigi, Tom 16.

STANONIKI
RODBINA JAKOBC
1620-1900

LITERATURA:

- : Ogenj. *Slovenec*, letnik 35, št. 236, Ljubljana, 1907, str. 6.
- : Požar v Tacnu. *Gasilec*, letnik 11, št. 2, Ljubljana, 1907, str. 19.
- : Rudnik v Knapovši pod sv. Katarino. *Novice*, letnik 13, št. 61 in 62, Ljubljana, 1855, str. 242-243, 246.
- : Tacenski most. *Slovenec*, letnik 35, št. 242, Ljubljana, 1907, str. 6.
- : Vreme. *Novice*, letnik 56, št. 25, Ljubljana, 1898, str. 248.
- Blaznik, Pavle: *Srednjeveški urbarji za Slovenijo, Urbarji freisinske škofije*. Ljubljana : Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1963, 472 str.
- Blaznik, Pavle: Struktura agrarne posesti na tleh loškega gospostva do srede 18. stoletja. *Loški razgledi* 12, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1965, str. 25-29.
- Cevc, Emilijan: Gotska plastika na loškem ozemlju. *Loški razgledi* 19, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1972, str. 179-198.
- Golob, France: Upodobitve sv. Krištofa - dela slikarja Jerneja iz Loke. *Loški razgledi* 29, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1982, str. 20-31.
- Lavrič, Anica: Rezbarsko delo Bruna Ortnerja. *Loški razgledi* 32, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1985, str. 27-32.
- Mohorič, Ivan: Rudnik in topilnica svinca v Knapovžah. *Od Jakoba do Jakoba*. Medvode : Zgodovinsko društvo, 2006, str. 97-102. Ponatis iz: Mohorič, Ivan: *Problemi in dosežki rudarjenja na Slovenskem : zgodovina rudarstva in topilništva v stoletju tehnične revolucije, k. 1, Osnove rudarskega dela*. Maribor : Obzorja, 1978, 281 str.
- Planina, France: Kmetije pod Pasjo ravnijo. *Loški razgledi* 9, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1962, str. 171-180.
- Pokorn, Franc: Loka; Krajepisno-zgodovinska črtica. *Dom in svet*, let. 7, št. 6, Ljubljana, 1894, str. 180-186.
- Stele, France: Slikar Jernej iz Loke. *Glasnik Muzejskega društva Slovenije*, let. 4-6, Ljubljana, 1924-25, str. 25-28.

Šilc, Jurij: Urbarji - pomoč pri iskanju najstarejših prednikov. *Drevesa*, letnik 9, št. 2, Škofja Loka : Slovensko rodoslovno društvo, 2002, str. 11-21.

Veider, Janez: Novoodkrite freske Jerneja iz Loke iz let 1534-1540 pri sv. Filipu in Jakobu v hribih. *Slovenec*, let. 57, št. 196, Ljubljana, 1929, str. 5.

Železnik, Milan: Zlati oltarji na Loškem ozemlju od 1690-1720. *Loški razgledi* 26, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1979, str. 45-54.

Zusammenfassung

Die Familie Stanonik im Gebiet von Lack bis zum Ende des 19. Jahrhunderts (1. Teil)

Die ersten Stanonik sind in der ersten Hälfte des 17. Jahrhunderts im Kärntner Amt der Lacker Herrschaft in Erscheinung getreten. Ihr Ursprung jedoch findet sich im Gebiet von Billichgraz/Polhov Gradec, genauer im Ortsteil St. Leonhard/Sv. Lenart in Schwarzenberg/Črni Vrh nad Polhovin Gradcem. Auf Lacker Gebiet finden sie sich im 17. Jahrhundert zuerst in St. Philipp und Jakob/Sv. Filip in Jakob (= Waltarskiwerch/Valterski Vrh). Von hier aus ließen sie sich im 18. Jahrhundert in Wodoule/Bodovlje, Gorejnaschettina/Gorenja Žetina, Kremenik, Nalogu/Log nad Škofjo Loko, Planitza/Planica, Sapotnitza/Sopotnica und Altenlack/Stara Loka nieder. Im 19. Jahrhundert sind sie in Wresnitza/Breznica pod Lubnikom, Wrodech/Brode, Sabatberg/Bukov Vrh, Gaberskagora/Gabrška Gora, Podobenim/Podobeno, Retetsche/Reteče, Sestranskawas/Sestranska vas, St. Barbara/Sv. Barbara und in Sminz/Zminec zu finden.

Im Aufsatz wird die umfangreiche genealogische Forschungsarbeit erläutert. Sie zeigt auf, wie sich die Familie Stanonik in 200 Jahren aus dem Bauernhof bei St. Philipp und Jakob über einen Grossteil des Pöllandertaales/Poljanska dolina der Lacker Herrschaft ausgebreitet hat.